

Наташа Б. СТАНКОВИЋ ШОШО*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 14. 3. 2026.
Прихваћен: 15. 6. 2026.

САВРЕМЕНИ ПРИСТУПИ У ПРОУЧАВАЊУ КОМЕДИЈА БРАНИСЛАВА НУШИЋА У НАСТАВНОМ КОНТЕКСТУ

У раду се анализира примена иновативних приступа током наставне интерпретације репрезентативних Нушићевих комада (једночинки *Кирија* и *Аналфабета* и комедија *Власт*, *Сумњиво лице*, *Госпођа министарка* и *Народни посланик*) у савременој настави. Подробно се сагледава како се применом савремених приступа (поредбеним тумачењем драмског текста и његове сценске реализације, критичким просуђивањем позоришних представа, театролошким увидом у литерарни предлог, сценским стваралаштвом ученика) доприноси студиозном проучавању Нушићевих комада у основној и средњој школи. У завршном делу рада указује се на значај примене савремених драмских приступа за подстицање истраживачког увида у позоришну историју Нушићевих комедиографских остварења, њихову рецепцију код публике и оцену у позоришној критици.

Кључне речи: иновативни приступи у савременој настави, драмски метод, литерарно и театролошко тумачење драмског текста, Бранислав Нушић, једночинке (*Кирија*, *Аналфабета*), комедије (*Сумњиво лице*, *Власт*, *Госпођа министарка*, *Народни посланик*), школске читанке.

Писац Бранислав Нушић веровао је у уметничку мисију књижевности и позоришта. Истицао је да сценска уметност својом сугестивношћу и аутентичношћу може да допринесе бољем увиду у недостатке појединаца, власти и заједнице у целини. Настојао је да својим стваралаштвом унапреди духовне вредности у друштву које је приказивао. Наводио је да ће „тек удружене све духовне моћи, једном заједничком и истрајном акцијом, моћи културним прегнућима да прошире духовне вредности у нашој средини и моћи ће да им обезбеде значај који оне имају у развоју једног културног младог друштва” (Нушић 2006: 458).

* natasoso06@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-1621-5831>

Драмско стваралаштво Бранислава Нушића изучава се у старијим разредима основне школе¹ и у другом разреду гимназија и средњих стручних школа.² Наставна интерпретација комедија *Власт*, *Сумњиво лице*, *Госпођа министарка* и *Народни посланик* у савременој школи значајно доприноси подстицању и неговању критичког мишљења и креативних способности и интересовања ученика.

Значајну улогу у побољшању квалитета наставе имају читанке за основну школу, гимназије и средње стручне школе. Као основно и најважније наставно средство, својом концепцијом, структуром и дидактичко-методичком апаратуром на систематичан и методички примерен начин садрже прописан наставни садржај. Користећи достигнућа савремених наука, применом интермедиијалних и стваралачких приступа у проучавању књижевних текстова школске читанке унапређују и сам процес учења и доприносе дугорочном остварењу образовних, васпитних и функционалних циљева и прописаних исхода наставе и учења. Приређивачи школских читанки посебну пажњу посвећују избору репрезентативних одломака Нушићевих комада и применом адекватних методичких поступака и радњи припремају ученике за ваљано наставно тумачење. Истраживачки припремни задаци у школским читанкама садрже смернице за помно читање и самостално припремање ученика за аналитичко-синтетичко проучавање Нушићевог драмског опуса. Од ученика се очекује да проуче значајне појединости у структури комедија, да уочавају и образлажу поступке у обликовању драмских лица и да их тумаче са више становишта: драмског (сукоби), психолошког (мотивисање поступака), социолошког (услови формирања и испољавања), етичког (процењивање ставова и поступака).

У *Читанци за 5. разред основне школе* Љиљане Бајић и Зоне Мркаљ ученици се подстичу да сагледају драмска лица једночинке *Кирија* са психолошког становишта и протумаче очеву намеру у осмишљавању имагинарног путовања на следећи начин:

– Објасни шта је отац мислио кад је рекао да се „може и без пара путовати”. Како је на ову могућност гледала мајка? Зашто је пристала да кобајаги путује са својима? – Објасни зашто је отац био упоран да породицу поведе на ово „путовање”. На примерима покажи како је његова уобразиља деловала на децу. – Запази како путници „изгледају”. Образложи шта је у њиховој појави најсмешније. – Задржи се на очевим објашњењима знаменитости Италије и Швајцарске. Издвој оне које су посебно необична. Образложи она која су ти смешна. – Са чим се отац све шали? Зашто то чини? – Прибележи размишљања на која те је подстакао овај текст. Припреми се да образложиш улогу маште и духовитости и у самом животу (Бајић, Мркаљ 2007: 99).

Локализовање комедије *Власт* осмишљено је тако да уведе ученике у раздобље (књижевну епоху), временске и културне околности са којима је комад повезан и олакша разумевање и успешније тумачење. У читанци за 7.

¹ У основној школи тумаче се једночинке *Кирија* (5. разред) и *Алфавита* (6. разред), комедије *Власт* (7. разред) и *Сумњиво лице* (8. разред).

² У гимназији се проучава комедија *Госпођа министарка*, а у средњој стручној школи – *Народни посланик* или *Госпођа министарка*.

разред под насловом *Језик је дрво живота* ауторке Оливере Радуловић пригодним локализовањем текста у надређену целину проширују се знања ученика о писцу и његовом опусу и ђаци се мотивишу за тумачење доминантних литерарних проблема на следећи начин:

– Због критике режима Нушићева прва комедија *Народни посланик* чекала је тринаест година на извођење у позоришту, а *Сумњиво лице* тридесет и пет година. – Нушић је за себе рекао да је хумориста, а не сатиричар. Неговао је друштвену комедију у којој приказује грађанску и бирократску Србију. Докажи ову тврдњу читајући одломак из незавршене комедије *Власт*. – Ко је критичар власти у овој комедији? – Анализирај дијалог и закључи какав сукоб изражава (Радуловић 2009:120).

У Читанци за седми разред основне школе Симеона Маринковића и Славице Марковић ученици се упућују да упореде одломак из комедије *Власт* са одломком из сатиричне приповетке *Мртво море* Радоја Домановића и да тумаче негативне друштвене појаве, као што су корупција, протекција, злоупотреба положаја:

– Размисли о негативним појавама у друштву са којима се сам сусрећеш. Које су то појаве? Какве су последице тих појава? Шта мислиш, како би могли да се реше такви проблеми? – Које би особине, по твом мишљењу, требало да имају људи којима је поверена власт (Маринковић, Марковић, 2009: 183)?

Уз помоћ школских читанки и књига домаће лектире ученици стичу знања и умења, негују читалачке компетенције, богате свој речник, развијају културу језичког изражавања и стваралачке способности. Приоритет савремене наставе огледа се у подстицању и неговању критичког и креативног мишљења ученика. „Аутономна или независна личност има своје мишљење, спремна је да га изрази, независна је од мишљења ауторитета, храбра да заступа своје ставове, да их брани и поднесе жртве због тога” (Максић 2006: 25). Према ауторкином становишту, задатак школе је у томе да буде подршка ученицима „како би постигли професионални, друштвени и лични успех, такав који ће за последицу имати да они имају доживљај успеха и буду задовољни својим животом” (Максић 2006: 20).

Истакнути методичар књижевности Љиљана Бајић указује на значај стваралачких приступа током наставног тумачења књижевног текста јер се „у садејству уметничког доживљавања, опажања, аналитичко-синтетичког рада и вредновања књижевног дела остварује јединство фантазијске, емоционалне и рационалне делатности ученика” (Бајић 2007: 106). У зависности од узраста и интересовања ученика, као и у складу са природом драмског текста који се проучава, ученици се оспособљавају да критички сагледавају моралне и друштвене проблеме и увиђају специфичност хумора у Нушићевом комедиографском опусу. Компаративним приступом критички се сагледава власт (тумаче се поступци оних који су на власти, намере оних који су блиски власти и предрасуде оних који желе да се домогну власти), проучавају се поступци драмских лица, истичу друштвене мане које су приказане у комедијама и указује се на значај овог драмског жанра. Током наставне интерпретације Нушићевих комедија, ученици образлажу своја запажања, про-

цењују драмске ситуације и поступке драмских лица и примерима из текста поткрепљују властите судове и закључке.

У средњошколској настави уметничке вредности комедиографског опуса Бранислава Нушића сагледавају се са проблемског становишта. Током наставне интерпретације комедија *Народни посланик* и *Госпођа министарка* ученици се подстичу да изражавају своје утиске и гледишта, да проуче тематско-мотивску основу комедије, да анализирају ликове са моралног становишта и уоче поступке којима се постиже динамика у развоју радње, као и да тумаче универзалне литерарне проблеме које препознају у савремености.

Читанка за други разред гимназија и средњих стручних школа Миодрага Павловића садржи развијен пројекат за истраживачко читање репрезентативног одломка из комедије *Народни посланик*, који представља ослонац ученицима у њиховом самосталном припремању за наставно тумачење:

– Протумачи мане политичког парламентаризма које се разоткривају у Сретиној занестости улогом председавајућег. Образложи озбиљност друштвене критике коју Нушић остварује Јевремовим говором о буџету. На основу овог одломка размисли о важности политике и политичара. Шта политичаре, а посебно народне посланике, обавезује да достојанствено и пристojно наступају и дискутују? – Које критеријуме за народног посланика, према твом суду, Јеврем не испуњава? Наведи одлике посланика које сматраш важним приликом заступања интереса и права грађана (Павловић 2012: 306).

Подстицајним радним налозима ученици се мотивишу да феномен власти сагледавају из психолошког и социолошког угла и да заузму аргументован критички став према приказаним поступањима. Током расправе *Драмска лица траже помоћ писца* поводом обрађених Нушићевих комедија у средњошколској настави ученици ће у конструктивној дискусији аргументовано износити своја гледишта, усаглашавати ставове и доносити заједничке закључке.

Славица Максић у књизи *Подстицање креативности у школи* наводи да је за развој креативности сваког појединца неопходна одговарајућа подршка коју ученицима пружа школа (Максић 2006: 17). Према ауторкином становишту, „образовна подршка треба да подстакне испољавање и развој талената и креативности појединаца у укупном школском раду, а највише у процесу учења” (Максић 2006: 19).

Креативни приступи у савременој настави акценат стављају на замену разноврсних облика рада подстакнути драмским опусом Бранислава Нушића. На тај начин ученицима се пружа могућност да на активан и стваралачки начин испоље своју посебност, откривају доминантне стваралачке поступке у репрезентативним драмским остварењима и развијају своје стваралаштво. Међу најзаступљенијим стваралачким активностима поводом обраде Нушићевих комада издвајају се: изражајно-интерпретативно читање, казивање одабраних краћих одломака из једночинки и комедија по избору ученика, формирање и вођење дневника читања, израда домаћих задатака на задату тему, прикази позоришних представа, дискусија поводом доминантних литерарних проблема, стилске вежбе (писање дидаскалија на основу прочитаних драмских реплика, престилизација текста), организа-

ција и реализација изложбе о писцу и његовом опусу и извођење позоришне представе.

Комади Бранислава Нушића у основној школи, гимназији и средњој стручној школи сагледавају се са литерарног, театролошког и филмског становишта. Применом интермедијалног приступа у савременој настави ученици се подстичу да примењују различите стратегије читања (истраживачко и сценско читање драмског текста, поредбено тумачење комада и његове сценске реализације, критичко просуђивање позоришних представа, театролошки и филмски увид у литерарни предлог, критичко просуђивање литерарних проблема и битних текстовних целина у њима). Посебна пажња посвећује се облицима рада подстакнутим драмским делом, као што су „истраживачки увид у позоришну историју драмског текста” (Бајић 2013: 355) и рецепција Нушићевих комедиографских остварења код савремене позоришне публике. Облици рада подстакнути драмским текстом доприносе унапређивању истраживачких и стваралачких способности читања и интерпретације наведених дела, као и говорних и литерарних вештина ученика (читање драмског текста по улогама, драматизација текста, писање оригиналних драмских текстова и позоришних приказа). Укључивањем стваралачких активности у наставни процес унапређују се креативне и истраживачке способности ученика приликом тумачења једночинки и комедија Бранислава Нушића. Облици рада подстакнути наведеним репрезентативним драмским остварењима засновани су на полазишту да су звучни записи и дигитални садржаји у школским читанкама, позоришна, филмска и телевизијска извођења Нушићевих комада у функцији мотивисања ученика за читање, али и да се путем њих ученици оспособљавају да их тумаче са литерарног и театролошког аспекта.

У савременим читанкама за основну и средњу школу, које су објављене, одобрене и представљају основно наставно средство у првим декадама 21. века, заступљене су дидактичко-методичке апаратуре којима се подстичу разноврсни облици рада подстакнути књижевним текстом. У читанкама за основну школу преовлађују оне којима се подстиче усмено изражавање ученика (изражајно и интерпретативно читање, казивање краћих одломака, дијалог и дискусија поводом доминантних литерарних проблема који се у књижевном тексту актуализују), као и њихово писано стваралаштво (вођење дневника читања, писање састава на задату тему, писање приказа позоришне представе или истакнутог филмског остварења).

Приликом подстицања стваралачких активности ученика приређивачи уџбеника настоје да остваре унутарпредметну корелацију наставних садржаја (књижевност, ортоепија, језичка култура – усмена и писана), као и међупредметну корелацију (књижевност – позоришна – филмска – ликовна и музичка уметност). Савремени приступи у наставном проучавању заснивају се на примени дигиталних садржаја које одобрени школски уџбеници (читанке и књиге домаће лектире) садрже.

У читанци *Чаролија стварања* за пети разред основне школе (Станковић Шошо, Сувајцић 2023: 68–69) применом аудио-видео прилога (Врање, Земун, Берн, Женева, Верона, Рим, Пиза, језеро Лаго Мађоре, планински врх

Монблан) разумевање мање познатих речи и израза доприноси тумачењу симболике имагинарног путовања драмских лица у једночинки *Кирија*. Подстицањем ученика да сазнају нешто више о локалитетима који се помињу доприноси успостављању међупредметних корелација са наставом географије и историје. Ученици се мотивишу да проуче карту Европе и истраже маршруту замишљеног путовања шесточлане породице. На интерактивној карти могу да прикажу кретање воза током путовања. На тај начин учествују где се поменуте дестинације налазе. Захваљујући методи запажања и показивања, увиђају нелогичности организације имагинарног путовања. У рубрици *Креативна географија* из књиге домаће лектире *Кирија* Б. Нушића (Нушић 2020а: 32–39) млади читаоци се подстичу да примене знања из географије и напишу на који начин је било могуће обићи различите крајеве Европе у Нушићево време. Корелација са наставом историје успоставља се захваљујући интерактивним едукативним филмовима о историји Земуна и Враћа. Захваљујући њима, ученици откривају ко је био Борисав Станковић и сазнају у ком је његовом комаду протагониста Коштана, јунакиња која се помиње у очевом коментару о знаменитостима Враћа у једночинки *Кирија*. На основу интерактивног едукативног филма о Ромеу и Јулији, проширује се знање ученика о јунацима Шекспирове трагедије који се доводе у везу са знаменитостима италијанског града Вероне. Истраживачки рад ученика снажи се подстицајима да открију да ли је папа Бонифације четрдесет други постојао, од када се у Италији организују фудбалске утакмице и по којим је културним знаменитостима Швајцарска позната. Ученици се позивају да на основу очевих коментара замисле земље и градове које путници „посећују” и да укажу на елементе хумора и ироније у очевом доживљају и представљању градова и предела Италије и Швајцарске. Резултати истраживачког рада који је подстакнут едукативним аудио-визуелним наставним прилозима у читанкама и поменутој књизи домаће лектире омогућују да се тумачење Нушићево једночинке заснује на проблемском приступу. Од ученика се очекује да упореде очеву перспективу приликом описа Враћа и Земуна са приказом европских градова, али и да истакну по чему се све приказани локалитети разликују. Захваљујући помном читању и истраживачком раду на драмском тексту, ученици ће моћи да закључе шта је узрок имагинарног путовања и да проникну у симболику очевог огорченог представљања отаџбине и света у чијем је окружењу.

Пошто се оствари наставна интерпретација једночинке *Кирија*, пожељно је применити неки од наведених облика рада подстакнути текстом: изражајно и интерпретативно читање одабраних одломака, сценски приказ одабраних драмских ситуација и гледање и тумачење позоришне представе или њене екранизоване пројекције. У савременој настави најзаступљеније су стваралачке активности које су усклађене са способностима ученика, њиховим интересовањима и знањима.

Наставник се у договору са ученицима опредељује да припреми за сценско извођење драмску ситуацију у којој се дочарава имагинарно путовање шесточлане породице и која омогућава да се осећања и расположења ликова

испоље драмском радњом и дијалогом оца са децом и супругом. За изражајно и интерпретативно читање драмског текста по улогама погодни су дијалози које отац води са децом и његови монолози, у којима замишља разговор са министром и испољава своје мисли, ставове и осећања. У таквим се сценама на најбољи начин приказује идилична породична ситуација која је у супротности са реалним тешким околностима у којима живе актери овог комада. Приликом припремања ученика за сценско извођење друге сцене једночинке *Кирија* улога наставника је инструктивна, менторска. Ученици се упућују да прочитају драмски предлогачак у себи и да обрате пажњу на начин говора драмских лица. Аналитичко-синтетичким проучавањем језика и стила дијалога и монолога који се интерпретирају ученици откривају њихова осећања и расположења, као и мотивацију њиховог поступања. Посебно је значајно припремити ученике да на основу упутстава из дидаскалија обрате пажњу на гестикулацију и мимику драмских лица и њихов сценски покрет. Ученицима се током припремања за изражајно и интерпретативно казивање текста по улогама дају следећа упутства:

– Уочите ко започиње дијалог у другој сцени првог чина. Док читате очев дијалог са децом, запазите како се они ословљавају. Размислите каква је улога различитог опхођења деце према оцу и мајци. Пронађите у тексту узвике којима се исказује деље одобравања очевог предлога. Шта се постиже мајчиним одуговлачењем? Запажите којим врстама речи и гестикулацијом се исказује мајчино изненађење и чуђење. Уочите на који начин се подражавање кретања воза истиче и појачава упутствима датим у дидаскалијама. Посебно обратите пажњу у *Речнику српског језика* на значења речи *уобразити*, *драгичка*, *болан* и *додер*. Протумачите значење израза *Ти немаш великих претензија* у контексту. – Шта о драмским лицима сазнајете на основу начина њиховог изражавања у дијалогу и костима које носе? Какву атмосферу наговештава сценографија у наведеној драмској сцени?

Наставник сугерише ученицима да изразом лица и покретима тела исказу осећања и расположења ликова које тумаче и подстиче њихову креативност у осмишљавању костима, декора, одговарајућих реквизита. Ученици на основу упутстава из дидаскалија обликују сценографију (кулисе, сликану позадину, намештај, унутрашњу декорацију) и костиме. Наведена поступања „подстичу радну вољу и читалачку знатижељу ученика, усавршавају њихове литерарне вештине, осамостаљују ученике и чине их способним да свет књиге и књижевности не доживљавају као школску обавезу већ као део живота који се управо посредством уметничких садржаја расветљава, разумева, стваралачки богати и оплеменењује” (Павловић 2009: 134).

Дигиталне читанке за основну школу садрже мноштво примера звучних записа изражајног и интерпретивног казивања знаменитих глумаца и одабране инсерте из позоришних представа. Приказивање Нушићеве једночинке *Кирија* у извођењу Позоришта *Славија* омогућено је применом QR кода у дигиталној читанци *Чаролија стварања*. Приказ истоимене позоришне представе има за циљ да је ученици доживе у изворном облику, али и да током компаративне анализе литерарног текста и приказаног инсерта из позоришне представе сагледају њихове сличности и разлике. Применом дигиталних садржаја једночинка се сагледава као прототипски садржај и ученици се подстичу да откривају специфичне везе сродних врста различитих

уметности (књижевност, музика, сликарство) у оригиналном позоришном остварењу. На тај начин ће се ученици оспособљавати да уочавају сличности и разлике између предлошка (драмског текста) и његовог позоришног остварења, откриваће њихову аутентичност, развијати знања и љубав према сценској уметности, богатити знања и снажити креативне потенцијале.

Једночинка *Аналфабета* обрађује се у шестом разреду основне школе. Да би се мотивисали ученици за рад, наставник их упућује да преслушају одговарајући аудио-запис у читанци. У најави слушања ученици се подстичу да уочавају, доживљавају и тумаче говорну интерпретацију професионалних глумаца.

– Бранислав Нушић је у једночинки *Аналфабета* на духовит начин исмејао представнике власти у једном срезу и указао на озбиљне недостатке у друштву свога времена. Послушајте у дигиталној читанци *Чаролија стварања* дијалог између Начелника и Мице у интерпретацији глумаца Горана Султановића и Горице Поповић. – Док слушате њихов разговор, замишљајте сценски простор и поступке драмских лица. Обратите пажњу на атмосферу у којој се одвија њихов разговор. Уочавајте драматуршке посебности дијалога (темпо, динамику смењивања дијалогских реплика). – Спремите се да наведете шта сте на основу дијалога сазнали о карактерним особинама начелника и Мице, али и о Свети који је тема њиховог разговора. – Запажајте посебности у говору начелника. Објасните на који начин посебности у језику доприносе његовој карактеризацији.

Пошто су саслушали аудио-запис, наставник подстиче ученике да креирају стрип сцене коју су чули и да на оригиналан начин осмисле наставак дијалога које воде поменута драмска лица. Таквим подстицањем ученици остварују активан однос према драмском тексту, доживљавају га асоцијативно, фантазијски и личним пројектовањем. Тако се успешно подстиче њихова радозналост за читање једночинке у целисти. Задаци за истраживачко читање *Аналфабете* подстичу ученике да воде дневник читања и да се успешно припреме за ваљану наставну интерпретацију.

1. Прочитајте Нушићеву једночинку *Аналфабета* у целисти. Читајући ову шалу у једном чину, упознаћете неугог начелника и његове помоћнике Мику и Свету, који – у покушају да открију ко је аналфабета у срезу – спроводе истрагу на један необичан начин. Наведите примере необразованости и површности представника власти у *Аналфабети*. Шта може да се закључи о Светином образовању на основу његових објашњења у речнику? Објасните зашто су незналице и необразовани људи увек на губитку.

2. Упореди лик начелника са ликом школског надзорника Николе. Обратите пажњу на то како начелник тумачи непознате речи (*популација, оптимизам, песимизам, анулирати*). Шта можете да закључите о његовом карактеру на основу тих објашњења? Због чега се школски надзорник чини опасним представницима извршне власти? Наведите изворе комичности у овој једночинки. Истакните карактерне мане начелника, његових помоћника и критички их тумачите. Сагледајте лик службеника Мике са моралног становишта на основу начелниковог објашњења речи *анахронизам*. Које особине он испољава? За кога се све може рећи да је аналфабета у овом драмском комаду? Објасните зашто. Шта је све предмет критике у *Аналфабети*?

3. Наведите речи које сте научили читајући наведени Нушићев комад. Осмислите објашњења лексема које се помињу у овој Нушићевој једночинки. Наведите речи које имају слична или иста значења и припремите се да их репрезентујете одговарајућим примерима.

Наведена Нушићева једночинка погодна је за примену креативне игре, која доприноси богаћењу речника ученика. Формирају се групе и свака група има задатак да осмисли дефиницију лексема које се помињу у једночинки *Аналфабета* (I група – *аналфабета, анулирати, дефицит, ривал, анахронизам*; II група – *депеша, анархија, каријера, варош, пандур*; III група – *популација, лицитација, антиквар, бачвар, анатема*; IV група – *телеграф, оптимизам, песимизам, депеша, акт*; V група – *режим, резолуција, апелација, депозит, телеграф*). Током реализације поменуте лексичке вежбе ученицима су на располагању школске читанке, истоимена књига домаће лектире и *Речник српског језика* Матице српске. На овај начин ученици откривају значења речи у контексту и усвајају их захваљујући правилном коришћењу речника.

Проверавање усвојености значења речи могуће је остварити разноврсним језичким вежбама. Навешћемо неколико примера из књиге домаће лектире *Аналфабета*:

1. Прочитајте наведене одломке из *Аналфабете* и подвучите одговоре које сматрате тачним.

а) За Свету анулирати значи:

- обрисати;
- освежити;
- очистити.

Реч *анулирати* означава:

- допунити;
- поништити;
- прогласити неважећим.

б) Под *дефицитом* начелник подразумева:

- добитак;
- недостатак новца;
- уштеђевину.

Наведите значење те речи.

в) *Ривали* су у Светином речнику:

- супарници;
- просци;
- просјаци.

Наведите синоним речи *ривал*.

д) *Анахронизам* за Свету означава:

- погрешно временско одређивање неког догађаја;
- тачно временско бележење;
- предвиђање догађаја у будућности.

Објасните шта је *анахронизам* (Нушић 2020б: 39–40).

Уз наведене примере, ученици се подстичу да наведу синониме за речи: *пандур, депеша, аналфабета, популација, анархија, каријера* и *варош*.

Током наставне интерпретације комедије *Власт* у 7. разреду основне школе тумаче се слике које омогућују драмском писцу да поједине етапе у развоју радње јаче истакне и целовитије прикаже: призови, драмска лица која учествују у радњи, као и њихови међусобни односи неопходни за разумевање драмске радње (ТОЗА – министар, МИЛОЈЕ – његов таст, АРСА – његов рођак, ДОБРОСАВ – његов друг из школе).

Љиљана Бајић сматра да „приликом обраде драмског шттива у основној школи, посебно током побуђивања читалачке радозналости код ученика и локализовања драмског текста, може добро да послужи његово одговарајуће, пригодно, краће сценско импровизовање у извођењу чланова драмске групе или њихово читање текста по улогама” (Бајић 2000: 70). Поменути иновативни приступи огледају се у школским читанкама и радним свескама за основну и средњу школу. Навешћемо неколико примера:

У читанци за седми разред *Пут Зорице* Несторовић и Златка Грушановића ученици се мотивишу да увежбају интерпретативно читање текста *Власт* по улогама. Стваралачке активности осмишљене су као награда за труд који су ученици уложили у рад током читања и тумачења драмског дела. Зато је извођење сегмента из представе *Власт* замишљено као функционалан наставак тумачења дела:

– Наведите делове драмског текста и реплике који су оставили најснажније утиске на вас. Шта вас је посебно насмејало? Објасните зашто. Аргументујте примерима из текста снагу Нушићевог хумора. Нека ваше интерпретативно читање постане оригиналан стваралачки чин. – Делови драмског текста су, осим дијалога и монолога, и дидасталије. Запажајте делове драмског текста у којима се налазе упутства о изгледу сцене, о кретању и начину говора ликова, о месту радње. Образложите каква је функција таквих напомена. Које су оне упућене? Проучите на који начин дидасталије (ремарке) помажу читаоцима да се уживе у текст, да замисле изглед ликова и простор у којем се радња одвија. Казујте текст из перспективе појединих драмских лица у складу са упутствима из дидасталија (Несторовић, Грушановић 2012: 178).

Очекује се да ће посебну пажњу ученика привући завршна, XVI сцена комедије, у којој Милоје и Арса приказују различите нивое власти. Од ученика се очекује да током изражајног и интерпретативног читања драмског текста по улогама примењују упутства из дидасталија како би успешно дочарали изглед ликова, сценски покрет, простор и атмосферу.

Посебно заинтересовани појединци имају могућност да самостално осмисле наставак дијалога драмских лица из комедије *Власт* и да напишу текст у драмском облику. На тај начин се подстиче машта ученика, развија способност креативног и критичког мишљења, негује тимски рад и ученици се оспособљавају за самостално коришћење различитих извора знања. Током стварања оригиналних драмских ситуација ученици се подстичу да тумаче поступке оних који су на власти, намере оних који су блиски власти и предрасуде оних који желе да се домогну власти. У тежишту стваралачког чина јесте критичко сагледавање деловања власти.

Мноштво представа које се приказују на сценама различитих позоришта у Републици Србији пружа могућност да се ученици упознају са сценском реализацијом репрезентативних Нушићевих остварења.³

³ У позориштима у Београду приказују се представе: *Народни посланик* у режији Вита Тауфера (ЈДП), *Пучина* у режији Егона Савина (ЈДП), *Госпођа министарка* у режији Тајане Мандић Ригонат (Позориште *Бошко Буха*), *Власт* у адаптацији Милана Нешковића (Народно позориште), *Ожалошћена породица* у режији Јагоша Марковића (Народно позориште), *Мистер долар* у режији Милоша Лолића (Народно позориште), *Кирија, Власт и Сумњиво лице* у режији Радослава Златана Дорића (Позориште *Славија*). У Српском народном позоришту у Новом

Позоришна обрада Нушићевих комада (једночинке *Кирија*, комедија *Власт* и *Сумњиво лице*) омогућује да се естетски и литерарни проблеми сагледају свеобухватније и у синергијском прожимању драмске и позоришне уметности. Литерарним и театролошким приступом Нушићевим комедиографским остварењима у савременој настави ученици ће непосредније разумети природу драмског текста и особености сценског приказивања. Као интеграциони чиниоци литерарног остварења тумачиће се: уметнички доживљаји, драмска лица, тематика драмског дела, етапе у развоју радње, композиција, форме приповедања, идејни слој и језичко-стилски поступци. У старијим разредима основне школе од ученика се очекује да уоче сличности и разлике између комедије и њеног позоришног остварења и да напишу информативни приказ о позоришној представи. Сажетим запажањима ђаци указују на литерарне проблеме који су тематизовани у датом сценском остварењу, истичу посебност стваралачких приступа у обликовању драмских лица, описују сценска средства изражавања, глуму, режију, сценографију и музику. Својим запажањима настоје да заинтересују вршњаке да прочитају, да погледају позоришну представу. У књизи домаће лектире *Сумњиво лице* од ученика се очекује да напишу приказ филма *Сумњиво лице* у режији Предрага Динуловића и Соје Јовановић. „Опишите у чему се ваш доживљај филма разликује од оног који сте имали после читања књиге. Наведите која су сценска изражајна средства допринела да ваши утисци буду другачији. Истакните с литерарног и тестролошког становишта специфичности које уочавате” (Нушић 2020г: 141).

Очекује се да у средњошколској настави приказ позоришне представе *Госпођа министарка* или *Народни посланик* садржи лични суд ученика и стручну оцену тог остварења. Ученици би требало да аналитичким доказивањем образложе изречене судове о позоришном остварењу. Књижевни приказ позоришне представе требало би да садржи сажете карактеристике пишчевог опуса, стваралачку замисао драмског дела, критичку процену позоришне представе (карактеристике уметничког израза и стваралачких поступака), основну мисао приказа и актуелност тематике драмског дела.

Компаративно тумачење Нушићевих комедија и њихових позоришних остварења заснива се у средњошколској настави на упоређивању најзначајнијих стваралачких поступака којима се литерарно дело остварује као уметничка творевина у сценском простору. С посебном пажњом ученици тумаче естетску улогу литерарног и театролошког остварења и процењују њихову уметничка вредност. Неопходно је током наставне интерпретације проучити доминантне интеграционе и жанровске сегменте литерарног и театролошког

Саду на репертоару су представе *Госпођа министарка* и *Ујеж* у режији Радослава Миленковића. У Народном позоришту у Нишу приказује се представа *Кљукана династија* по мотивима Бранислава Нушића и у режији Андреја Носов. Публика има могућност да на даљину погледа снимак представе *Госпођа министарка* у режији Душана Јовановића. На репертоару Народног позоришта у Сомбору јесу представе *Сумњиво лице* у режији Јагоша Марковића и *Протекција* у режији Милана Нешковића.

остварења и на тај начин развијати читалачке компетенције и неговати књижевну и позоришну културу засновану на интересовањима ученика.

У савременој настави одређен број наставних часова посвећује се емитовању филмских и телевизијских остварења која су настала по узору на репрезентативна Нушуићева драмска остварења. Влада Петрић у књизи *Чаробни екран* указује на аутохтоност филмске уметности која се „суштински разликује од литературе, позоришта, музике и сликарства” тиме што „делује посебном организацијом покретних слика, особеним складом између њиховог садржаја, значења и њихових спољашњих промена, кретњи, што у гледаоцу изазива један нарочит, речима неискazив, доживљај, једно унутрашње задовољство које, такође, само на другачији начин, осећамо слушајући симфонију или читајући песму” (Петрић 2023: 33). Ученици се у средњој школи обучавају да аудио-визуелно остварење тумаче као засебан естетички израз у којем се здружено испољавају визуелна динамика смењивања светлости и сенки боја и музичка пратња и да компаративно проучавају разноврсне утицаје и интертекстуалне везе које се успостављају између Нушићевих комада и њихових филмских остварења.⁴ „Увођењем филмске адаптације у наставни контекст, ученици сагледају његова специфична изражајна средства (наративност, време и простор, визуалне представе, глуму, сценографију, костимографију, сценски покрет, музику, светло, фотографију, звук). Они уочавају природу и посебности које постоје у сценском остварењу и његовом литерарном предлошку и тумаче мотивисаност постојећих одступања од оригиналног драмског дела.” (Станковић Шошо 2016: 205).

У оквиру пројектне наставе, део наставних часова могао би бити реализован у Југословенској кинотеци, Музеју позоришне уметности Србије, у Музеју Народног позоришта и у Спомен-музеју Иве Андрића. Ученици би имали задатак да истраже позоришну критику, преписку, да сазнају значајне информације о животу и раду Бранислава Нушића. Комбинована језичка продукција (индивидуалне или групне презентације одговарајуће тематике) погодна је за реализацију пројектне наставе у основној и средњој школи. Весна Ломпар, Зорица Несторовић и Златко Грушановић у опису *Тематског часа посвећеног Браниславу Нушићу* предвидели су да ученици у групном раду истраже битне сегменте у вези са комедијом *Сумњиво лице* (I – открива поштапанице у комедији, II – сазнаје шта се Нушићу десило кад је објавио песму *Два раба*, III – припрема извођење сцене по избору, IV – истражује изворе о судбини рукописа комедије и V – открива занимљиве податке из пишневог времена) (Ломпар, Несторовић, Грушановић 2011: 138). Тематски часови посвећени комедиографском раду Бранислава Нушића у гимназијама и средњим школама могли би обухватити најзначајније чињенице из пишневог живота и разноврсног стваралаштва.

⁴ Филм *Госпођа министарка* у режији Жоржа Скригина подстицајан је за компаративан приступ. На реалистичан и поуздан начин приказани су временски и просторни оквири у којима се одвија драмска радња. Специфичност снимања кадрова, музика, сценографија и костими представљају оригиналан приступ редитеља у приказивању драмске радње, драмских лица, амбијента и времена.

Током истраживачког рада, средњошколци би стекли увид у позоришну историју Нушићевих комедиографских остварења, њихову рецепцију код публике и оцену у позоришној критици. У оквиру реализације пројектне наставе, посебно заинтересовани појединци могли би да изведу одређене сцене из комедија по избору или да сниме аудио-визуелне наставне прилоге о једном од наших најзначајнијих драмских писаца. Љиљана Бајић наводи да савремена настава књижевности афирмише ученике као читаоце и оспособљава их да у књижевним текстовима откривају „претпостављене начине деловања и да их стваралачки следе приликом тумачења. Тако је проучавање књижевног дела подигнуто на ниво стваралачког реаговања, а наставни процес усмерен на развијање читалачких компетенција ученика” (Бајић 2024: 26). Подстицање стваралачких активности поводом обраде комедиографских остварења Бранислава Нушића у савременој настави и школским уџбеницима подстиче радозналост, истраживачке и продуктивне способности ученика, развија њихове говорне и литерарне вештине и доприноси проширивању међупредметних компетенција.

ЛИТЕРАТУРА

- Бајић 2000:** Љ. Бајић, Методика савремене наставе књижевности и српског језика, 3/2000, 70.
- Бајић 2007:** Љ. Бајић, Улога жанра у настави књижевности, Београд: *Књижевност и језик*, LIV/1–2, 105–118.
- Бајић 2007:** Љ. Бајић, Мотивација хумором у настави, Београд: *Књижевност и језик*, LIV/3–4, 311–323.
- Бајић, Мркаљ 2007:** Љ. Бајић, З. Мркаљ, *Читанка за осми разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Бајић 2013:** Љ. Бајић, Читање драме, Београд: *Књижевност и језик*, LX/3–4, 351–362.
- Бајић 2014:** Љ. Бајић Читалачке компетенције ученика у савременој настави књижевности, у: *Савремено изучавање српског језика и књижевности и словенских језика као матерњих, инословенских и страних*, Зборник радова, Београд: Савез славистичких друштава Србије.
- Бајић, Мркаљ 2007:** Љ. Бајић, З. Мркаљ, *Читанка за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Ломпар, Несторовић, Грушановић 2011:** В. Ломпар, З. Несторовић, З. Грушановић, *Радна свеска за 8. разред основне школе*, Београд: Klett.
- Максић 2006:** С. Максић, *Подстицање креативности у школи*, Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Маринковић, Марковић 2009:** С. Маринковић, С. Марковић, *Читанка за седми разред основне школе*, Београд: Креативни центар.
- Несторовић, Грушановић 2012:** З. Несторовић, З. Грушановић, *Читанка Пут за седми разред основне школе*, Београд: Klett.

- Нушић 2006:** Б. Нушић, Културни тестамент у: *Сабрана дела Бранислава Ђ. Нушића*, књига петнаеста, Београд: Просвета.
- Нушић 2020а:** Б. Нушић, *Кирија*, приредила Наташа Станковић Шошо, Београд: Нови Логос.
- Нушић 2020б:** Б. Нушић, *Аналфабета*, приредила Наташа Станковић Шошо, Београд: Нови Логос.
- Нушић 2020в:** Б. Нушић, *Власт*, приредила Наташа Станковић Шошо, Београд: Нови Логос.
- Нушић 2020г:** Б. Нушић, *Сумњиво лице*, приредила Наташа Станковић Шошо, Београд: Нови Логос.
- Павловић 2012:** М. Павловић, *Читанка за други разред гимназија и средњих стручних школа*, Београд: Klett.
- Петрић 2023:** В. Петрић, *Чаробни екран*, Београд: Киноправда институт – Југословенска кинотека.
- Радуловић 2009:** О. Радуловић, *Читанка Језик је дрво живота* за седми разред основне школе, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо 2019:** Н. Станковић Шошо, *Књижевно дело Бранислава Нушића у настави*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Станковић Шошо 2023:** Н. Станковић Шошо, Б. Сувајџић, *Читанка Чаролија стварања* за пети разред основне школе, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо 2024:** Н. Станковић Шошо, Б. Сувајџић, *Читанка Чаролија стварања* за шести разред основне школе, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо 2025:** Н. Станковић Шошо, Б. Сувајџић, *Читанка Чаролија стварања* за седми разред основне школе, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо 2025:** Н. Станковић Шошо, Б. Сувајџић, *Читанка Чаролија стварања* за осми разред основне школе, Београд: Нови Логос.

Nataša B. Stanković Šošo

CONTEMPORARY APPROACHES IN THE STUDY OF THE COMEDIES OF BRANISLAV NUSIĆ IN THE EDUCATIONAL CONTEXT

Summary

The paper analyzes the application of innovative approaches in the educational interpretation of representative Nušić's plays (the one-act plays *The Rent* and *The Alphabet*, and the comedies *A suspicious person*, *Power* and *Madame Minister*) in contemporary teaching. It provides an in-depth interpretation of Nušić's one-act plays and comedies from both a literary and theatrical perspective, and examines how the introduction of innovative approaches into the educational context (through the application of dramatic methods, various theatrical activities, comparative interpretations of dramatic texts and their stage realizations, critical judgment of theater productions, theater-theoretical insight into the literary original, and students'/learners' stage creativity) contributes to the scholarly study of these plays. In the final part of the paper, the author discusses how the application of modern dramatic approaches enhances the educational interpretation of representative Nušić's works, encourages read-

ers to develop a research-based approach to the theater history of comedic works, their reception by audiences, and the evaluation in theater criticism.

Keywords: innovative approaches in contemporary teaching, dramatic method, literary and theatrical interpretation of dramatic texts, Branislav Nušić, one-act plays (*The Rent*, *The Analphabet*), comedies (*A Suspicious Person*, *Power*, *Madame Minister*).